Никола Обретенов

(1849–1939)

170 години от рождението му. Обществен и политически деец, участник в национално-освободителното движение.

Роден е в Русе в семейството на Тихо Обретенов – заможен и начетен за времето си търговец. Майка му е прочутата „баба Тонка“. Има четирима братя и две сестри – всички неразривно свързани с национално-освободителните борби на българския народ.

Още в ранните си години, Никола (1864) помага на баща си с основаването на първото българско училище в румънската част на Добруджа, което просъществува до 1866 г. От края на 1867 г. е библиотекар и член на настоятелството на русенското читалище „Зора“, основано от Драган Цанков. Читалището е една от тайните квартири на Българския революционен централен комитет (БРЦК). През 1871 г. се включва в революционната борба като куриер и заедно с други съмишленици участва в създаването на нелегален канал Букурещ-Гюргево-Русе за пренасяне на поща, печатни материали и оръжие. Съобразно разпорежданията на председателя на БРЦК Любен Каравелов, заедно с Т. Кърджиев и Р. Иванов учредяват Русенски революционен комитет. През 1875 г. участва в заседанията на БРЦК под председателството на Христо Ботев. Когато се взима решение за въстание в България и разделяне на страната на революционни окръзи, той е избран за апостол на Русенско-Шуменския окръг. Никола Обретенов участва дейно в подготовката на въстаническа чета в Червена вода и близките села, но след потушаването на Старозагорското въстание е принуден да се укрива и избягва във Влашко (Румъния).

В края на 1875 г. новосъздаденият Гюргевски революционен комитет, чийто член е и Н. Обретенов, взема решение да бъде подготвено въстание, което да избухне през май 1876 г. Н. Обретенов участва в проучване на обстановката във Враца и закупуване на оръжие и муниции в Румъния. На 17 май 1876 г. слиза от парахода „Радецки“ на козлодуйския бряг с четата, водена от Христо Ботев. Три дни по-късно след няколко сражения на четата той става непосредствен свидетел на смъртта на Ботев на връх Вола. Обретенов успява да се измъкне жив, което по-късно поражда подозрения, че именно неговият предателски куршум е пронизал войводата. Повечето историци, обаче, отхвърлят тази теория.

След месец боеве и скитане из планината Н. Обретенов и още няколко въстаници от четата са заловени и осъдени на смърт чрез обесване. Впоследствие присъдата е заменена с доживотно заточение в Мала Азия.

Никола Обретенов

След капитулацията на Турция през 1878 г. Н. Обретенов се завръща и активно участва в строителството на свободна България, като продължава сътрудничеството си със Стефан Стамболов, датиращо още от революционните години. Работи като околийски управител в Тутракан, окръжен управител на Силистра, през 1907 г. е избран за народен представител и кмет на Русе.

Никола Обретенов е автор на много статии в периодичния печат и на книгата „Спомени за българските въстания“, излязла след смъртта му.

Заслужава да се спомене близкото приятелство на Н. Обретенов с братята на Христо Ботев – Стефан и Кирил. Особено сърдечна е връзката с по-малкия брат – Кирил. Контактите между двамата продължават чак до края на живота им.

Никола Обретенов умира в Русе на 90-годишна възраст. ◆

Георги П. Стаматов

(1869–1942)

150 години от рождението му. Писател-реалист.

Роден е в Руската империя (в днешна Молдова) в семейството на имигрирали бесарабски българи. Учи в Южнославянския пансион (с ръководител Тодор Минков) в гр. Николаев, където по същото време са Алеко Константинов и Георги Кирков. Още по това време, увлечен от руските класици Пушкин и Лермонтов, започва да пише стихове на руски език. Български език научава едва след Руско-турската война, когато се преселва в България с баща си, юриста Порфирий Стаматов. Завършва Военното училище в София (1888) и служи като артилерийски офицер, но е уволнен заради русофилските си убеждения. Следва право в Софийския университет, завършва през 1902 г.

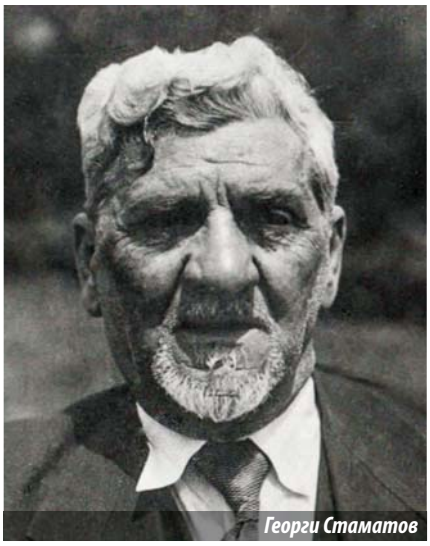
Георги Стаматов

Стаматов работи в различни съдебни ведомства – в Кюстендил, Трън и София. Литературната си кариера започва през 1890 г. Сътрудничи на списанията „Мисъл“, „Съвременник“, „Листопад“, „Българска сбирка“, „Златорог“ и др. Пише поезия, драми, но основно е майстор на разказа и кратката повест. Неизменни негови учители в тази област си остават големите класици на руската проза – Гогол, Достоевски, Толстой, Тургенев.

Въпреки своя дар като писател, Стаматов не е широко популярен, а остава достояние на по-тесен и по-отбран кръг от читатели. Той е издал в отделни книги само част от творбите си – напр. в „Избрани очерци и разкази т. I“ (1905), „Скици“ (разкази, 1915), „Паладини“ (1924), „Разкази“ (т. I и II, 1929-1930), „Прашинки“ (разкази, 1934) и др. Пише и драми. Г. П. Стаматов е един от малцината писатели, които черпят материал за своите произведения от градската среда, от провинциалния град с неговите еснафи, дребни интереси и неизменно еднообразие. Той се представя като даровит хроникьор на своето време, като смел сатирик и моралист, един от майсторите на българската реалистична литература. ◆

Александър Геров

(1919–1997)

100 години от рождението му. Поет, писател, журналист.

Александър Геров

Роден е в София, където завършва гимназия, а след това право в Софийския университет. През 1944 г. е арестуван няколко месеца за конспиративна дейност. Работи като редактор в Радио София, в. „Кооперативно село“, сп. „Киноизкуство“, в редакция „Фокус“ към Българска кинематография, в издателство „Български писател“.

Пише стихове от малък – в началото публикува в ученически издания, по-късно във в. „Заря“, „Светлоструй“, „Литературен глас“ и др. Започва със социална и революционна лирика. Зрялата му поезия е посветена на връзката между човека и Вселената, на природата, на човешката психика. Александър Геров е считан за изключително странна личност, самотник, който обаче според критиците създава „най-поетичната поезия“. Тя е разнообразна, но винаги подчертано философска, търсеща, екзистенциална. Автор е на стихосбирките „Ние хората“ (1942), „Два милиарда“ (1947), „Най-хубавото“ (1958), „Приятели“ (1965), „Свободен стих“ (1967), „Любовна лирика“ (1983), „Внезапни стихотворения“ (1986), „Книга за Тамара“ (1991), на сборниците с проза „Усмивка под мустак“ (1960), „Щастие и нещастие“ (1963), „Фантастични новели“ (1966), на стихотворения за деца.

Любопитство предизвиква дневникът, който Александър Геров води през по-голямата част от живота си. В него са намерили място откровени изповеди, разкриващи душата на поета, всичко, което го е измъчвало и вълнувало.

Умира след продължително заболяване, самотен, на 78 години. ◆

САМОТА

Да си самотен в този град,
където всичко е нетрайно,
където хората дружат
без искреност, без скръб, без тайна,

където сградите стоят
и в тъмнината бдят и слушат -
това е най-страхотният,
необясним, убийствен ужас.

Трамваите по мен реват,
от релсите излизат, гонят.
На всеки светъл кръстопът
блести зелената им броня.

Автомобилите в нощта
летят, фучат, хипнотизират.
И на широкия площад
локалите са алчно зинали.
Какво изгубих на света?
Приятели? Другар? Любима?
О, истинската самота
понявга е необяснима!

Дано не дойде този ден,
когато сам не ще изтрая
и ще се спъна изтощен
пред колелата на трамвая.

ТАЙНА II

За да не ти е мъчно никога,
към никого не се привързвай.
Живей във себе си. Там блика
вълшебен извор с ясен бързей.
Недей от чувствата замира
а преживявай като птица,
която всякъде намира
подслон, гнездо, трохи, мушици.
Това е тежко и мъчително.
Свръх силите ни днес това е.
Но е начало на пленителна,
неразгадана още тайна.
Когато всички я открием,
от страшна сила озарени,
тогава ще узнаем ние,
че в нас е цялата вселена

МАТЕРИЯ

Увлича ме смъртта. Пленява
ме нейния велик покой.
Настъпва отдих и забрава,
където се докосне той.
В огромна слънчева пустиня
аз вече съм изпепелен.
Мен нищо вече не боли ме...
Изобщо аз не съм роден.